

NEKI PRINCIPI ODBRANE NA BRDSKO-PLANINSKOM ZEMLJIŠTU

Velika dostignuća savremene ratne tehnike, posebno razvoj oružja za ofanzivna dejstva, iz temelja su izmenila strategiju, operativku i taktiku napada i odbrane. Poznato je da su te promene posebno značajne i da su imale presudan uticaj na razvoj ofanzivne strategije, što se odražava u organizaciji, pripremi oružanih snaga.

Napad kao osnovni vid borbenih dejstava dobio je potpuno nove dimenzije i u osnovi se odlikuje velikom udarnom moći i sposobnosti proboja svake odbrane, visokim tempom nastupanja i razvijanjem uspeha na velike dubine.

Takva napadna dejstva karakterišu se i obezbeđuju:

- snažnom avio i art. podrškom;
- masovnom upotrebom desanata, naročito helikopterskih;
- velikom zasićenošću i udarnom moći savremenih oklopno-mehanizovanih snaga;
- velikom pokretljivošću i manevarskom sposobnošću i razvijenim inženjersko-tehničkim obezbeđenjem pokreta;
- solidnim sistemom obezbeđenja i komandovanja;
- visokom borbenom gotovošću jedinica i veoma solidnom obučennošću jedinica svih vrsta.

Velike mogućnosti kojima raspolažu savremene armije u napadnim dejstvima bile su i sada su od presudnog značaja za karakter odbrambenih dejstava svih onih armija koje predviđaju da će ih u eventualnom ratnom sukobu morati primeniti. Promene su bitne. Radi se, naime, o potpuno novom kvalitetu odbrambenih dejstava, potpuno različitim od klasičnih oblika koji su primenjivani u II svetском ratu i neposredno posle njegovog završetka. No, i tu su bitni materijalno-tehnički i drugi uslovi koje mogu da obezbede samo najrazvijenije zemlje.

Ovde valja učiniti jedan zaključak koji je opšti za sve, a to je da se savremenim napadnim dejstvima velikih armija i armija koje

se nalaze u blokovima ne može više uspešno suprotstavljati klasičnom odbranom, klasičnim borbenim porecima i taktičkim postupcima, ukoliko se želi spasiti glavnina snaga branioca od uništavajuće vatre i udara agresora.

Odgovor na sva ta pitanja mora dati naša ratna doktrina. Odmah treba reći da naša dosadašnja teorijska razmatranja, posebno naši stavovi koji su izraženi u nekim borbenim pravilima, ne daju odgovor na postavljena pitanja. Sa sigurnošću se može tvrditi, da se, kada je reč o napadnim dejstvima, približuju stavovima i principima drugih velikih armija, a kada je reč o odbrambenim dejstvima, savremenom napadu suprotstavljaju stare, prevaziđene principe i oblike odbrane. U praktičnoj obuci se takođe ostalo na zastarelim metodama.

Evidentno je da moramo naći potpuno nove odgovore, savremene za nas i specifične našim uslovima, našoj koncepciji opštenarodnog odbrambenog rata. Dosadašnje teorijske rasprave u našoj publicistici, posebno u *Vojnom delu* i ostali materijali, dali su solidan prilog razmatranju otvorenih problema naše ratne doktrine. Oni upućuju na pravilan pravac istraživanja i rešavanja osnovnih teorijskih i praktičnih dilema. U tom pogledu naša vojna nauka, a posebno publicistika imaju izuzetnu ulogu i zadatak u pokretanju šireg kruga saradnika, posebno onih iz trupe, komandi i škola, koji teorijske poslove mogu da proveravaju neposredno u praksi.

Osnovni principi organizacije i vođenja odbrambenih dejstava u našim uslovima, koji su dati u tim materijalima, su prihvatljivi. Čak i više — moglo bi se reći da su jedino mogući, jer daju realnu osnovu za verovanje da bi takva odbrambena dejstva i u veoma složenim uslovima, pri velikoj nadmoćnosti protivničkih armija, mogla biti uspešna.

Međutim, razrađujući opšta načela i principe vođenja oružane borbe i utvrđujući osnovne principe naše strategije i taktike u domenu odbrane ipak se moramo jasno odlučiti koji su opšti, dominantni, primarni, a koji sporedniji principi. Mislim, da se možemo složiti, da bi opšti i dominantni princip u svakoj situaciji, za sve morao biti: iznalaženje i ocena prednosti i naročito slabosti snaga agresora i iznalaženje odgovora za umanjivanje prvih i korišćenje drugih radi stvaranja, nametanja i realizovanja kompleksa naših prednosti koje su, razume se, vezane za konkretne snage, prostor i vreme. To znači da naše starešine, organizujući oružanu borbu i pripremajući svoje odluke za borbena dejstva, moraju da traže i pronađu mere kojima će paralisati prednosti protivnika i do maksimuma iskoristiti naše prednosti. Ovde nije reč samo o proceni situacije već

o principu, kao što je i obezbeđenje nadmoćnosti i pri nepovoljnom odnosu snaga na delu fronta ili na određenom pravcu radi postizanja taktičke pobede, princip koji mora biti stalno prisutan kod svih naših starešina pri organizaciji i izvođenju borbenih dejstava.

Dosledno sledeći ovaj cilj i princip u bilo kojoj operativnoj ili taktičkoj situaciji biće lakše dati što realniji odgovor i za adekvatnu primenu svih ostalih principa koji imaju ili manji značaj za uspeh predviđenih ili očekujućih borbenih dejstava.

Drugi značajan opšti princip, posebno u odbrani protiv nadmoćnijih agresorovih snaga (bloka država), a radi obezbeđenja osnovnih ciljeva opštenarodnog odbrambenog rata, jeste nametanje dugotrajnog, za agresora iscrpljujućeg, rata. Ovaj princip mora takođe da obezbedi racionalnu upotrebu naših snaga, što zahteva da se pri nepovoljnom odnosu snaga, naročito na težištu odbrane, ne podmeću naše snage uništenju, ili teškim gubicima, izuzev ako to borbena situacija izričito ne iziskuje.

Princip racionalnosti upotrebe naših snaga bio je jedan od primarnijih principa u NOB. Jednom direktivom VŠ, novembra 1942, GŠ Hrvatske, izričito je naređeno: »ne podmetati svoje jedinice na pravcu njegovog ofanzivnog zamaha, već skrenuti desno i levo i kontramanevrima na neprijateljske bokove i pozadinu osujetiti njegovo nastupanje...«

U ovom kratkom naređenju VŠ sadržana su i obuhvaćena tri veoma značajna principa:

— prvi, *ne podmetati naše snage na pravcu glavnog udara protivnika u nepovoljnim uslovima za nas,*

— drugi, *dejtвовati aktivno,*

— treći, *dejtвовati u bokove i pozadinu neprijatelja.* Može se izvući i četvrti princip, a to je *ne prepuštati inicijativu, već težiti da se sačuva sloboda akcije.*

Sledeći ove veoma značajne, primarne principe, uz niz drugih takođe važnih i dobro poznatih, izlazi veoma važan opšti zahtev, koji bi se mogao približno ovako formulisati:

Odbrambena dejstva u uslovima ONO ne mogu biti isključivo defanzivna i ne mogu biti klasična. Ona su sinteza veoma upornih i elastičnih odbrambenih dejstava po pravcima, uz intenzivna, neprekidna aktivna dejstva, posebno na bokove i pozadinu napadačevih snaga koje nastupaju.

Izlazi logičan, za nas potpuno prirodan zaključak, da se odbrambeni boj združenih taktičkih jedinica i odbrambena operacija armije mogu definisati i karakterizirati jedino kao kombinovani boj, kombinovana operacija, razume se, na višem stepenu od one u NOB i sa novim kvalitetom.

Da bi u odbrambenim dejstvima razvile adekvatne taktičke postupke, kojima bi se postizali napred navedeni ciljevi, neophodno je dalje razviti našu teoriju strategije, operatike i taktike i skladno tome organizovati naše oružane snage, njihovo naoružanje i borbenu pripremu.

Za sada još uvek postoji nesklad između doktrinarnih stavova zacrtanih u našoj teoriji, a to znači i naših želja i ciljeva na jednoj i između taktičkih postupaka u primenjenoj nastavi i mogućnostima naših jedinica na drugoj strani.

Da ukratko ovo argumentiram:

1) Borbeni poreci naših taktičkih, združenih i operativnih jedinica su klasični i statični, te najčešće predstavljaju šablon. Oni ne obezbeđuju maksimalno korišćenje snaga, sredstava i zemljišta, ne obezbeđuju lak manevar i tučenje protivnika na najosetljivijem mestu i po čitavoj dubini i ne obezbeđuju elastičnost za promenu težišta ili načina borbe.

Klasični borbeni poreci i njima odgovarajući taktički postupci upravo protivniku omogućuju da maksimalno iskoristi svoje taktičko-tehničke prednosti i dovede do iscrpljivanja naših snaga, počesnog uništavanja i velikih gubitaka. To dovodi do toga da se postavljeni ciljevi i zahtevi za najuporniju odbranu pretvore u svoju suprotnost, jer iscrpljuje neadekvatno raspoređene snage u odbrani, zbog čega nisu u stanju da spreče duboke prodore i visok tempo nastupanja. Upravo takvih primera imali smo i u našim vežbama. Zato, za utvrđivanje borbenog poretka i grupisanje snaga u odbrani i za vođenje odbrane uopšte moramo imati drugačiji, potpuno nov prilaz, koji će obezbediti osnovni cilj:

— da se umanje i parališu agresorove prednosti; i

— da se razviju sve naše potencijalne mogućnosti koje su izražene u osnovnim doktrinarnim stavovima i formulisanim principima.

Da bi odgovorili tim zahtevima, borbeni poreci združenih jedinica i operativno-strategijskih grupacija, morali bi sadržati sledeće elemente:

— snage otpora (odbrane),

— snage zaprečavanja i rušenja,

— snage napada (aktivnosti, ofanzivnosti),

— snage podrške,

— rezerve (opšte, oklopne i PDO).

Odnosi jačine snaga u ovakvoj podeli bili bi zavisni od konkretne situacije, zadatka, zamisli, odnosa snaga, zemljišta i drugih uslova. No, načelno, bi se moglo uzeti da snage združenih jedinica, bez rodova, određenih za otpor i rezervu, iznose do 2/3 svih snaga, a snage

za aktivna dejstva do 1/3. Tako, na primer, pri organizaciji odbrane jedne pd — jačine 2 pbr i 1 bbr, ojačane sa 1—2 lake udarne brigade — prve bi ušle u sastav snaga otpora i rezerve, a druge lake formacije u sastav snaga za aktivna dejstva. U ovo poslednje mogu ući i teritorijalni bataljoni i odredi koji se zbog zahteva situacija i kad se nalaze u zahvatu fronta potčinjavaju komandantu divizije. Očigledno se nameće potreba da se sve snage iz organskog sastava bilo koje komponente oružanih snaga, koje se nalaze u taktičkoj zoni borbenih dejstava — (na dubini 30—50 km i tu dejstvuju), moraju potčiniti jedinstvenom komandovanju, po jedinstvenom planu i zamisli.

2. — Iste primedbe kao za borbene poretke važe i za strukturu odbrane. Mislim, da se pri njenom utvrđivanju ne može više govoriti o pojasevima, položajima i vatrenim položajima u klasičnom smislu, njihovom postrojavanju, dimenzijama po dubini i širini, već na nov, taktičkim zahtevima adekvatan način.

U strukturi odbrane koja bi odgovarala koncepciji i ciljevima ONO moglo bi se raspravljati o sledećim elementima:

- a) zonama pretpolja,
- b) zonama elastične odbrane,
- c) zonama uporne i najupornije odbrane,
- d) sistemu uzastopnih položaja unutar zona, organizovanim po pravcima,
- e) vatrenim položajima snaga podrške,
- f) položajima rasporeda snaga za napad,
- g) položajima rasporeda rezervi.

Utvrđujući strukturu odbrane na ovaj način, jasnije se određuje izbegavanje statičnih, pozicijskih rešenja i nedvosmisleno određuje njena suština, koja se sastoji u žilavosti i upornosti, ali i gipkosti, pokretljivosti i ofanzivnosti, tj. kombinaciji odbrane i napada, kombinaciji dejstava na frontu, boku i pozadini.

3. — Sledstveno napred navedenim problemima ostaje i treći problem ili nesklad, a sastoji se u neadekvatnoj organizacijsko-formacijskoj strukturi naših operativnih jedinica i njihovoj borbenoj osposobljenosti.

Smatram, da, na primer, pešadijska divizija sadašnjeg sastava i strukture ne odgovara sadašnjim uslovima i zahtevima, posebno ne na brdsko-planinskom zemljištu. Ne može se, naime, očekivati da će u tim uslovima komandant divizije moći uticati na tok boja u zoni odbrane na širokom frontu, na izdvojenim pravcima i manevrovati vatrom i pokretom po frontu i dubini, sa pravca na pravac. Mnogo je realnije, svrsishodnije i efikasnije da su snage združenih sastava, od-

ređene za odbranu pojedinih pravaca, tako organizacijsko-formacijski postavljene da predstavljaju integrisan združeni sastav takve jačine da mogu relativno samostalno izvršavati dobijene zadatke, a da komandant divizije utiče svojim rezervama, podrškom i drugim sredstvima na težište odbrane, odnosno pri promeni situacije, ako ova zahteva i promenu postavljenog cilja, ili zadatka, ili oblika i načina boja.

Razmatrajući ovu problematiku, smatram da bi korekcija organizaciono-formacijske strukture pd, bar u brdsko-planinskim uslovima, bila nužna. Povoljnije rešenje bi bilo ako bi pd bila brigadnog sastava, ne stalnog sastava — možda od 2—5 brigada, po potrebi pešadijske, oklopne i brdske formacije, kojoj se mogu prepotčiniti i 1—2 lake udarne brigade. Takva pd u našim uslovima stvarno bi predstavljala združenu jedinicu operativne namene.

4. — Za ispoljavanje aktivnosti odbrane takođe ne raspoložemo odgovarajućim formacijama, bar ne u združenim jedinicama KoV-a, kako sa stanovišta vatrene i udarne moći, tako i pokretljivosti. Već je jasno uočeno da klasični protivnapadi sa fronta radi otklanjanja posledica napada (uklinjavanja proboja) nemaju realnih izgleda, bar ne za operativni uspeh u uslovima velike nadmoćnosti napadača, već suprotno. Oni najčešće dovode do neracionalnog iscrpljivanja i velikih gubitaka, *pa je celishodnije, ako ofanzivnost snaga u odbrani bude usmerena, ne na rešavanje posledica napada, već obratno, da je njena svrha prvenstveno u tome da se izbegne podređena uloga i sprečava, ili spreči organizovan napad konstantnim napadom u bokove i pozadinu i otporom na frontu, uz neprekidno lomljenje agresorove napadne moći i sposobnosti udara.*

U zoni odbrane armije i divizije, posebno na brdsko-planinskom zemljištu, postojaće veći ili manji međuprostori između pojedinih pravaca, ali dosta veliki da ih posednu jedinice predviđene za aktivna dejstva. Međutim, treba reći da uslovi za dejstva u međuprostorijama, tj. na bokove neprijateljskih snaga koje bi se uklinile duž pravca nisu jednostavni. Uspeh tih udara će ovisiti o tome koliko će da budu snažni, iznenadni i brzi po svakom vremenu i najčešće noćnom. To pak zahteva da raspoložemo veoma pokretljivim lakim, vatreno sposobnim i kvalitetno izvežbanim jedinicama.

U našim uslovima takvom zadatku najcelishodnije mogu da odgovore partizanske jedinice, razume se, uz organizacijsko-formacijske korekcije, poboljšane vatrenim, pre svega, protivtenkovskim (pt) mogućnostima. Potrebno im je dati i kvalitetnu, specijalističku obuku. Te jedinice treba da postanu lako-pokretljive, sposobne za brze pokrete i manevre, udarne po vatrenoj moći i sposobnosti, a po

taktičkoj upotrebi izrazito ofanzivne. One bi, u stvari, u našim uslovima, najrealnije uzeto, *bile standardni, ili stalni ofanzivni element* operativnog poretka, a često, naročito u teškim uslovima vođenja odbrane i jedini. No, ako te jedinice budu vešto upotrebljene na bokovima neprijateljevih klinova, treba da su taj faktor koji će, u sadejstvu ostalih teritorijalnih jedinica u pozadini, nanositi najviše gubitaka živoj sili i tehnicima neprijatelja, najviše doprineti razvlačenju njegovih snaga i odlučujuće uticati na usporavanje tempa nastupanja, a time i odlučujuće doprineti povećanju stepena upornosti odbrane.

Da bi pri sprovođenju jačih udara na bokove neprijateljskih klinova naše lake jedinice postigle što veći efekat, biće celishodno u povoljnim uslovima ojačati ih sredstvima drugih rodova (artiljerijom, pt-sredstvima i inženjerijom itd.), ili podržati vatrom artiljerije s fronta i lakom borbenom avijacijom. Te jedinice bi takođe mogle u pojedinim uslovima koristiti i pogodna prevozna motorna sredstva.

U našim uslovima vođenja rata postojaće mnogo mogućnosti, ako ne na glavnim, a ono na sporednijim i sporednim pravcima, da se upotrebom relativno slabijih snaga na frontu i brojnim lakim jedinicama u međuprostorima, dejstvima na bokove i u sadejstva teritorijalnih jedinica u pozadini, jedinstvenim naporima svih, izolovane neprijateljske divizije razbiju i unište. Ako bi na čitavom jugoslovenskom frontu, kratko vreme u početnom periodu rata, bilo na takav način razbijeno i onesposobljeno, na primer, 6—10 divizija, takve taktičke pobeđe svakako bi ukupno bile od strategijskog značaja za dalje uspešno vođenje rata.

Ovde sam se zadržao isključivo na aktivnim dejstvima u svim, a posebno u težoj varijanti rata, čime, naravno, ne negiram svrshodnost i potrebu aktivnih dejstava sa fronta — rezervama združenih jedinica ili oklopno-mehanizovanim sastavima ako za to budu stvoreni povoljni uslovi. No, i kada će se takva ofanzivna dejstva protivnapadi, ili protivudari primeniti, uvek će se morati uskladiti i sinhronizovati sa ofanzivnim dejstvima jedinica sa bokova i pozadine protivničkih snaga, jer će i efekat svih biti utoliko veći.

Ovo su neka razmišljanja o problemima naše odbrane, koja imaju za svrhu da podstaknu dalju razradu teorije taktike, operatike i strategije, kako bi zajedničkim naporima našli što bolja rešenja. Mislim da će ovo moje razmišljanje postići svoju svrhu ako podstakne na razmišljanje i izazove raspravu na stranicama »Vojnog dela«.

General-pukovnik
Franc POGLAJN